

زندگینامه دکتر پرویز مهدی زاده نخستین رئیس مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور

مهدی زهدی*

* پژوهشگر، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران
پست الکترونیک: mezhohdi@yahoo.com

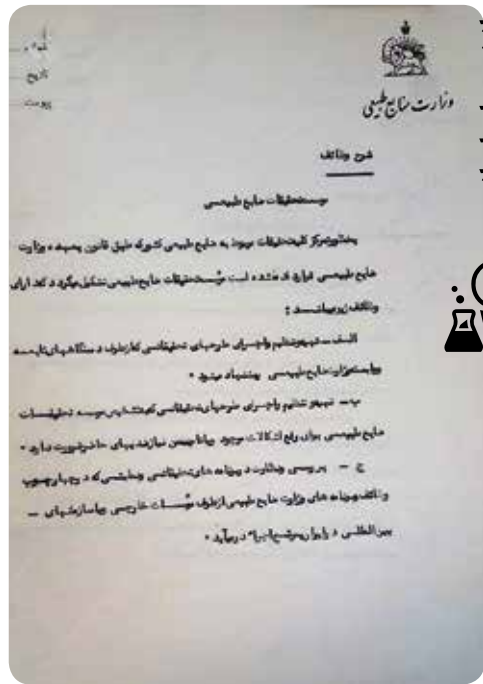
▶ دهه ۱۳۴۰ برای منابع طبیعی کشور دورانی مهم و تعیین کننده بود. در ابتدای این دهه (سال ۱۳۴۱) مصوبه ملی شدن جنگلها به تصویب رسید و براساس آن جنگلها و مراتع کشور ملی شد. به دنبال آن چند سال بعد یعنی در مرداد سال ۱۳۴۶ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها و مراتع به تصویب رسید و به منظور اجرایی شدن این قانون چند ماه بعد، قانون تشکیل وزارت منابع طبیعی هم مصوب شد. پس از تشکیل این وزارتخانه در آبان ماه همان سال شرح وظایف مؤسسه تحقیقات منابع طبیعی در زیرمجموعه وزارت منابع طبیعی تصویب و در تاریخ ۲۵ آبان ۱۳۴۶ توسط وزیر ابلاغ شد. در فاصله کمتر از دو ماه یعنی در تاریخ ۲۴ دی ماه ۱۳۴۶ با حکم ناصر گلسرخ، وزیر منابع طبیعی، آقای دکتر پرویز مهدی زاده به عنوان اولین رئیس مؤسسه تحقیقات منابع طبیعی که بعدها (در دهه ۱۳۵۰) به مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع تغییر عنوان داد منصوب شد.

دکتر پرویز مهدی زاده در تاریخ بیست و پنجم شهریور سال ۱۳۱۳ در تهران متولد شد. او پس از اخذ دیپلم متوسطه در مرداد ماه سال ۱۳۳۴ و گذراندن دوره سربازی، در آموزشگاه عالی جنگل و مرتع گرگان پذیرفته و در سال ۱۳۳۸ از این آموزشگاه با درجه لیسانس فارغ التحصیل شد. سپس برای ادامه تحصیل در مقطع فوق لیسانس به ایالات متحده آمریکا رفت و در سال ۱۳۴۱ از دانشکده جنگل دانشگاه ایالتی کارولینای شمالی فارغ التحصیل شد. بعد از سه سال، یعنی در سال ۱۳۴۴ در همین دانشگاه (کارولینای شمالی) در مقطع دکتری تخصصی (Ph.D) موفق به اخذ درجه دکتری با تخصص آمار جنگل شد.

دکتر مهدی زاده در سال ۱۳۳۸ پس از فارغ التحصیلی از آموزشگاه عالی جنگل و مرتع گرگان، در تاریخ هفتم مهر ماه همان سال

آموزشگاه عالی جنگل و مرتع گرگان، اواخر دهه ۱۳۴۰، از سمت چپ آقایان دکتر تمدنی، دکتر مهدی زاده، دکتر ختک (مربی اعزامی از فائو) و مهندس خاوری، مدیر آموزشگاه عالی جنگل و مرتع گرگان

شرح وظایف مؤسسه تحقیقات منابع طبیعی

ابلاغ انتصاب دکتر مهدی زاده به سمت ریاست

۱۳۴۶ مصوب و وی با ابلاغ وزیر، مسئول اجرایی شدن این وظایف می‌شود. در سال ۱۳۵۰ وزارت منابع طبیعی منحل و وزارت کشاورزی و منابع طبیعی تشکیل می‌شود. پیرو این رخداد، مجدداً وزیر کشاورزی و منابع طبیعی با اخذ مجوز از نخست‌وزیری و درخواست صدور حکم، ابلاغ ریاست مؤسسه برای دکتر مهدی زاده توسط وزیر جدید در تاریخ پانزدهم اردیبهشت ۱۳۵۰ صادر می‌شود. همچنین با تقاضای وزیر، محمدرضا پهلوی نیز در تاریخ سوم خرداد ۱۳۵۰ با صدور حکمی وی را به سمت ریاست مؤسسه منصوب می‌کند.

در تاریخ سوم خرداد ۱۳۵۱ دوباره ابلاغی برای ایشان به‌عنوان رئیس مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع صادر می‌شود. در واقع در این تاریخ، نام مؤسسه تحقیقات منابع طبیعی، به‌طور رسمی به مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع تغییر می‌یابد. در متن این حکم آمده است: «براساس ماده ۷ قانون تشکیلات و تعیین وظایف سازمان‌های وزارت کشاورزی و منابع طبیعی مورخ بیست و سوم بهمن ماه ۱۳۵۰ سمت شما موضوع حکم شماره ۶۶-م ت مورخ ۵۰/۲/۱۵ به رئیس مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع اصلاح می‌شود.» که پیرو این ابلاغ مجدداً یک سال بعد در تاریخ ۲۲ بهمن ۱۳۵۱ ابلاغ محمدرضا پهلوی هم صادر می‌شود. همچنین به پاس سوابق علمی ارزنده و فعالیت‌هایی که در رابطه با تحقیقات منابع طبیعی در کشور انجام می‌دهد در تاریخ چهارم آبان ۱۳۵۳ نشان درجه پنجم تاج را دریافت می‌کند.

در تاریخ نوزدهم خرداد ۱۳۴۶ در شماره ۷۱۵۲ روزنامه کیهان، مطلبی برای آقای دکتر مهدی زاده با عنوان «عضو آکادمی علوم آمریکا» به این شرح چاپ می‌شود: «آکادمی علوم آمریکا در اجلاسیه ژانویه ۱۹۶۷ دکتر مهدی زاده را به عضویت آکادمی علوم آمریکا انتخاب کرد. دکتر مهدی زاده در سال ۱۹۶۲ با درجه نشان دانش درجه (اماس) کالج کشاورزی فضای گریند و در سال ۱۹۶۳ نیز درجه دکتری (پروفسور) را از کالج میزوری دریافت نمود. وی در مطالعات خود در آمریکا موفق به کشف رابطه ریاضی بین طول برگ برهمن کاج و مرطوبت آن گردید.»

در سازمان جنگلبانی استخدام و در همان ابتدا به سرچنگلداری گیلان اعزام شد و به عضویت گروه عمران درآمد. سپس در تاریخ ۱۲ مهرماه همان سال به مرکز سازمان جنگلبانی انتقال یافته و در اداره آمار و نقشه‌برداری مشغول به کار می‌شود. یک سال بعد، یعنی ۱۱ آبان ۱۳۳۹، وی رئیس شعبه محاسبات فنی در دایره آمار اداره آمار و ممیزی شده و یک سال و ۳ ماه بعد یعنی در تاریخ بیست و چهارم بهمن ۱۳۴۰ به ریاست دایره محاسبات فنی در اداره آمار و نقشه‌برداری منصوب می‌شود. وی به‌واسطه استعداد و سخت‌کوشی، در تاریخ شانزدهم دی ماه ۱۳۴۲، هم‌زمان با تحصیل در مقطع دکتری به‌عنوان رئیس دایره محاسبات فنی آمار در اداره مهندسی جنگل به فعالیت می‌پردازد. پس از دریافت مدرک دکتری در سال ۱۳۴۴ و بازگشت به کشور، در تاریخ بیست و یکم تیر ماه ۱۳۴۵ به‌عنوان کارشناس درجه یک طرح‌ریزی تحقیقات جنگل در اداره بررسی‌ها منصوب می‌شود. وی از اول تیر ماه ۱۳۴۶ به مرکز آمار ایران منتقل می‌شود، ولی با توجه به تشکیل وزارت منابع طبیعی در همان زمان، دوباره با حکم وزیر منابع طبیعی به وزارت مذکور بازمی‌گردد. در مدت چند ماهی که در مرکز آمار ایران مشغول بوده، به‌واسطه تخصص ویژه‌ای که داشت ابتدا به سمت کفیل مدیریت آمار کشاورزی و سپس در تاریخ چهاردهم شهریور ۱۳۴۶ به سمت مدیر آمار کشاورزی در این مرکز منصوب می‌شود.

دکتر مهدی زاده با حکم ناصر گلسرخ، وزیر منابع طبیعی در تاریخ بیست و دوم دی ماه ۱۳۴۶ از مرکز آمار ایران به وزارت منابع طبیعی بازمی‌گردد و دو روز بعد یعنی در تاریخ بیست و چهارم دی ماه با ابلاغ وزیر به سمت رئیس مؤسسه تحقیقات منابع طبیعی منصوب می‌شود. شرح وظایف مؤسسه تحقیقات منابع طبیعی در آبان ماه سال

آموزشگاه عالی جنگل و مرتع گرگان، دکتر مهدی‌زاده نفر پنجم از سمت چپ

آموزشگاه عالی جنگل و مرتع گرگان، دکتر مهدی‌زاده نفر دوم از سمت چپ

رخداد به‌سبب نتایج بسیار مهم و ارزنده‌ای بود که وی در رساله دکتری خود به‌دست آورده و براساس محاسبات آماری رابطه‌ای را برای محاسبه میزان تولید درختان برای اولین بار ابداع کرده بود.

از دهه ۴۰ وی به‌عنوان مدرس واحدهای مربوط به دروس آمار و مهندسی جنگل به‌طور دائم از مهم‌ترین مدرسان آموزشگاه علوم منابع طبیعی (جنگل و مرتع) گرگان بود و همراه با سایر اساتید این آموزشگاه، کارشناسان متعددی را تربیت و به جامعه جنگلبانی ایران معرفی کرد.

همچنین به‌واسطه تسلط به زبان انگلیسی و نیز مسائل مختلف مرتبط با منابع طبیعی در بسیاری از کنفرانس‌های بین‌المللی به‌عنوان نماینده دولت ایران شرکت می‌کرد. در این رابطه چند بار به‌عنوان یکی از نمایندگان ایران در کنفرانس‌های مربوط به سازمان خاروبار جهانی (F.A.O) شرکت می‌کند.

مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور به‌واسطه حضور وی و نخبگان دیگری همچون دکتر تمدنی، دکتر پیمانی‌فر و مهندس پرویز باباخانلو و در سال‌های بعد با تلاش محققان دیگر، طرح‌های تحقیقاتی مهم و تعیین‌کننده‌ای را درخصوص جنگل، مرتع، صنوبر، درختان سریع‌الرشد و ... به‌اجرا گذاشته و به نتایج بسیار خوبی دست می‌یابد. همچنین با ابلاغ وزیر علوم و آموزش عالی در مورخه هجدهم آبان ۱۳۵۳ دکتر مهدی‌زاده به سمت رئیس کمیته تخصصی

جنگل و مرتع و محیط‌زیست و عضویت کمیته هماهنگی امور آموزش کشاورزی و تکنولوژی کشاورزی به‌منظور بررسی مسائل مربوط به آموزش عالی فنی و تکنولوژی در سطح کشور منصوب می‌شود. برخی از مطالب منتشرشده از سوی دکتر پرویز مهدی‌زاده عبارتند از:

- جداول حجم برآورد میزان موجودی جنگل‌های شمال ایران
- ضریب ثابت پوست درختان تجارتي جنگل‌های کرانه دریای خزر
- حجم انواع درختان موجود در جنگل‌های شمال کشور
- اثر منابع پذیرد درختان کاج (تدا) بر میزان رشد و سازگاری آن با شرایط محیط
- تعیین روابط ریاضی بین مرغوبیت خاک جنگل و رشد اندام‌های درخت
- اواخر دوران خدمت با حکم وزیر کشاورزی و عمران روستایی در مورخه سیزدهم آذر ۱۳۵۷ به سمت مشاور وزیر نیز منصوب شده و در تاریخ اول اردیبهشت ۱۳۵۸ بازنشسته می‌شود. برخی از پیشکسوتان که با ایشان همکار بودند و آن دوران را به‌خاطر می‌آورند، همواره از دکتر مهدی‌زاده به نیکی یاد می‌کنند و دانش بالا

و تسلط به علوم منابع طبیعی، به‌خصوص جایگاه ایشان در علم آمار و اندازه‌گیری جنگل را می‌توانید. براساس مستندات بررسی‌شده، دکتر مهدی‌زاده دارای سه فرزند (یک دختر و دو پسر) هستند و پس از بازنشستگی برای زندگی به کشور ایالات متحده آمریکا مهاجرت می‌کنند. ایشان خدمات علمی ارزنده‌ای را در کارنامه خود دارند و تقدیرنامه‌های متعددی را از مقامات بلندپایه کشوری دریافت کرده‌اند. امید است روزی فرا رسد تا فرهنگ قدردانی از بزرگان علم و دانش در زمان حضور و حیاتشان رایج شود. متأسفانه به‌سبب حضور طولانی‌مدت ایشان در خارج از کشور و فقدان دسترسی به اطلاعات کافی، بسیاری از سوابق ارزنده و خدمات ایشان در این مقاله از قلم افتاد. در پایان از جناب آقای دکتر تمدنی که لطف کرده و عکس‌هایی از دکتر مهدی‌زاده را در اختیار اینجانب قرار دادند، تشکر کرده و آرزوی سلامتی برای جناب آقای دکتر مهدی‌زاده و تمامی پیشکسوتان و الامقام منابع طبیعی کشور را داریم.